

Om de mindre Trossamfund i Danmark efter Folketællingen 1901.

Af

Emil Elberling.

Det Afsnit af Folketællings-Statistiken, som her skal omtales — Afsnittet om Befolkningens Fordeling efter Trossamfund, eller som det tidligere kaldtes, om »de fremmede Trosbekendere« — bliver i Reglen kun lidet paaagtet. Og dog kan det, især naar det underkastes en historisk Behandling, give Lejlighed til ret mærkelige Iagttagelser. Vistnok maa man ikke nøjes med Tallene alene; thi de Oplysninger, som deraf kunne uddrages, kunne godt blive om ikke ligefrem vildledende, dog kun lidet vejledende. Ser man saaledes paa de Tal, der fra de forskellige Folketællinger siden 1860 haves om Mormonerne her i Landet, faar man i Virkeligheden kun halv Besked. Der fandtes 1860 2657, 1870 2128, 1880 1722, 1890 941 og endelig 1901 873. Disse Tal svare vistnok til den almindelige Forestilling om, at Mormonismen efterhaanden har tabt i Udbredelse herhjemme saavel som i Evne til at vinde nye Tilhængere; men de vise dog kun, hvor mange Mormoner der fandtes i hvert af de nævnte Aar, men

give slet ingen Oplysning om, hvor mange der i det hele har været her i Landet i det nævnte Tidsrum. Og det maa man jo ikke glemme, at Formaalet for Mormonernes Mission ikke saa meget har været at samle Tilhængere her i Landet, som at forberede en Udvandring fra Landet, hvorhos den Kendsgerning er sikker nok, at Danmark er et af de Lande, hvorfra Utahs Befolkning er bleven stærkest forøget i de sidste 50 Aar. Nærmere Oplysning herom maa søges ad helt andre Veje end gennem Folketællingerne. Til Sammenligning kan det nævnes, at Mormonerne ligeledes ere aftagne i Norge og Sverige siden 1860, nemlig Norge fra 1038 ved Tællingen 1865 til 561 ved Tællingen 1900, og i Sverige fra 297 i 1870 til 51 i 1900; men disse Tal give endnu mindre end de tilsvarende danske Oplysning om, hvor stor Magt Mormonismen i sin Tid har haft i de nordiske Lande, og hvor mangfoldige Tilhængere den i Aarenes Løb har draget bort derfra til det forjættede Land hinsides Atlanterhavet og Klippebjergene.

Det samlede Tal paa dem, der stod udenfor Folkekirken, var ved sidste Folketælling 33000, altsaa knap 1,4 pCt. af hele Befolkningen og lidt mindre, end der opgaves 1890, men ellers stadig stigende siden Grundlovens og dermed den fulde Trosfriheds Indførelse. 1850 var der ialt kun 6800, 1860 13000, 1870 15000 og 1880 18000. Nedgangen fra 1890 til 1901 maa nærmest søges deri, at Gruppen »andre lutheranske Samfund« er bortfalden; thi de fleste andre have i Aarenes Løb faaet en Forøgelse. En god Tiendedel af det samlede Tal, 3628, erklærede sig staaende udenfor alle Trossamfund, imod 2148 (eller maaske

rettere 2560) i Aaret 1880 og 1074, nøjagtig Halvdelen heraf, i 1870. Af Resten hørte den mindre Halvdel, 45 pCt., eller 13200, til de tre store protestantiske Sekter, der alle maa regnes som »missionerende« her i Landet, nemlig Baptisterne 5500, Methodisterne 3900 og Irvingianerne 3800. De nøjagtige Tal ere 5501, 3895 og 3812, deraf i København henholdsvis 613, 483 og 550.

Der er flere ret mærkelige Uligheder mellem disse Sekter i Henseende til Formen for deres Udbredelse. Irvingianerne ere noget ligeligere udbredte over hele Landet end de to andre; der findes saaledes i Aarhus Amt 812 (deraf 512 i Aarhus By), 374 i Københavns Amt (188 paa Frederiksberg), 271 i Hjørring, 265 i Vejle og 233 i Randers Amter; endvidere mellem 100 og 200 i Viborg Amt (177), Thisted (171), Aalborg (157), Bornholm (153), Frederiksborg (144) og Sorø (121), og mellem 30 og 70 i 5 andre Amter. Ialt leve de to Tredjedele i Jylland, nemlig 2182 imod 1080 paa Øerne, d. v. s. naar København holdes udenfor Regningen, og over to Tredjedele i Byerne, 2260 imod 1002 paa Landet, ja hvis København regnes med, næsten tre Fjerdedele (74 pCt.).

Methodisterne have ligeledes deres Hovedstyrke i Jylland (2222 mod 1190) og i Købstæderne (2290 imod 1112), altsaa knap tre Tiendedele af hele Tallet paa Landet, d. v. s. naar København medregnes. Men der er den Ulighed mellem dem og Irvingianerne, at de ere samlede i større Tal i nogle Amter, medens de i flere andre kun udgøre en ringe Mængde, ja tildels kun omfatte enkelte Personer. De ere talrigst i Vejle Amt 683, Hjørring 667, Odense 441 (deraf 376

i Byen Odense), Svendborg 335, Aarhus 259, Aalborg 221 og Ribe 208, medens de ere faatallige i Maribo, Randers, Thisted og Viborg Amter, samt i alle de sjællandske Amter, naar undtages Holbæk Amt, hvor der findes 181.

I Modsætning til de to andre Sekter ere Baptisterne stærkere udbredte paa Øerne end i Jylland (2512 imod 2376) og desuden fortrinsvis paa Landet (3397 imod 1491), ja selv naar København tages med, leve 62 pCt. af hele Tallet paa Landet. Endvidere er der den Ejendommelighed, at over Halvdelen er samlet i 3 Amter, nemlig Hjørring 977, Bornholm 974 og Aalborg 924; endvidere leve 413 i Holbæk og 351 i Sorø Amt, 297 i Københavns, 268 i Svendborg og 225 i Vejle Amt.

Fælles for alle tre Sekter er derimod Forholdet mellem de tvende Køn; der er kun 4 Mænd mod 5 Kvinder, medens Forholdet i den samlede Befolkning er som 16 mod 17. Man genfinder det samme Forholdstal blandt Katholikerne, og man tør maaske deraf slutte, at ligesom Kvinderne gennemgaaende ere mere religiøst interesserede end Mændene, ere de ogsaa mere tilbøjelige til at lade sig paavirke af nye kirkelige Lærdomme og Skikke. Blandt Mormonerne have Mændene vistnok nu en lille Overvægt, men saaledes var det ikke Tilfældet ved de tidligere Folketællinger, da Sekten var langt talrigere. Dengang var Forholdet ligesom ved de andre Sekter nu, nemlig 1860 som 4 til 5 og 1870 endog som 3 Mænd til 4 Kvinder. Blandt dem, der staa udenfor Trossamfundene, have Mændene derimod stor Overvægt, nemlig som 5 imod 2, 2621 imod 1007; ved dem er det desuden værdt at nævne, at kun lidt

over en Fjerdedel (973) bor paa Landet, men næsten Halvdelen (1690) i København, ja naar Frederiksberg (280) regnes med hertil, endda 54 pCt.

Der er ingen Grund til at dvæle synderlig ved de mindre protestantiske Sekter, hvis Styrke jo ogsaa kun er saare ringe. Der er 176 Anglikanere, næsten alle samlede i København og Omegn, og af dem ere ikke mindre end to Tredjedele (118) Kvinder, rimeligvis for en stor Del indgiftede hertil fra England. At Kvækere er der 66, paa et Par nær alle i Nørrejylland, halvt i By og halvt paa Landet; af Adventister 764, hvoraf Hovedmængden lever i Nørrejylland og fortrinsvis paa Landet. Endelig opgives 62 som Unitariere (imod 97 ved Tællingen 1890), vistnok langt under det virkelige Tal, og i København med Frederiksberg leve 639 Spiritister, næsten lige mange af hvert Køn, en Fordeling, der vistnok vil vække almindelig Forundring.

Af større Interesse vil det være at undersøge Katholikernes Forhold. Disse udgøre nu ialt 5373, deraf 2410 Mænd og 2963 Kvinder. Næsten 3000, altsaa 55 pCt., bo i København og Frederiksberg, men kun 583, knap 11 pCt. paa Landet. Fradrages fra det sidstnævnte Tal de 244, som bo i Københavns Amtsraadsreds, d. v. s. fortrinsvis i Gentofte og Ordrup, og overføres de til Hovedstaden, bliver Forholdet endnu grellere. Af Resten leve 306 i Horsens, 300 i Aarhus, 242 i Odense og 113 i Randers, samt 404 i Vejle Amts Købstæder, d. v. s. fortrinsvis i Fredericia. Sammenligner man det hele Tal paa Katholiker med det fra Folketællingen 1890, nemlig 3647, finder man en overordentlig Tilvækst, 47 pCt., og en lignende Stigning kan iagttages lige siden 1850, omend ikke stadig i

samme Grad. 1850 var der kun 724, 1860 1240 (Tilvækst 74 pCt.), 1870 1857 (Tilvækst 50 pCt.) og 1880 2985 (60 pCt.); fra 1880 til 1890 er Stigningen derimod kun 22 pCt. Medens man ved Tællingerne 1860 og 1870 endnu kunde se deres fremmede Præg betegnet ved et Overskud af Mænd — d. v. s. for en væsenlig Del Indvandrere — nemlig henholdsvis 692 imod 545, altsaa 14 mod 11, og 977 mod 880, eller 9 mod 8, er Forholdet nu som ovennævnt det samme som i de tre store protestantiske Sekter, d. v. s. 4 Mænd imod 5 Kvinder.

Den stærke Tilvækst i Aarenes Løb skyldes utvivlsomt fortrinsvis Overgang fra Folkekirken til Katholicismen, og det er jo ogsaa velkendt, hvor stor Iver der udfoldes for at udbrede den her i Landet, og hvorledes der i den senere Tid er bygget nye Kirker, grundlagt nye Sygehuse, aabnet nye Skoler i adskillige Byer, for at fremme dette Maal. Det skorter heller ikke paa Folk, der føle sig særlig foruroligede ved denne Virksomhed og dens Frugter, skønt Katholikerne trods al deres Umage endnu kun udgøre 2,2 p. m. af hele Landets Folkemængde. Man overser helt, at Irvingianernes Tilvækst siden 1890 har været lige saa stor, nemlig 46 pCt. (1860 var der kun 202), og Methodisternes endnu langt større, næsten 70 pCt. (1870 var der kun 260); ogsaa have Baptisterne, der 1850 nøjagtig havde samme Styrke som Katholikerne, nemlig 724, nu overfløjet dem. Hvad der saaledes er foregaaet, er kun en naturlig Følge af Trosfriheden, som giver Dissenterne Vind i Sejlene. Man vil derfor ogsaa finde aldeles lignende Fremgang for Protestanterne i rent katholske Lande (Italien, Spanien og i den nyeste Tid

tillige Østerrig). Naar vi herhjemme have set enkelte Præster, ja endog en tidligere Stiftsprovst gaa over til Katholicismen — i England har man i de sidste 50 Aar haft saare mange Tilfælde af lignende Art — vil man let finde Modstykker hertil baade i Frankrig og Italien, idet katholske Præster have sluttet sig til Protestantismen. Ligeledes har Puseyismen i England og dens Aflægger Ritualismen, der har banet Vej for mange Protestanters Overgang til den romerske Kirke, sit Modstykke i den gammelkatholske Bevægelse i Tyskland og Schweiz, selv om denne ikke har haft saa indgribende Virkninger, som det tegnede til, da den først fremkom for en Menneskealder siden.

Ville vi til Sammenligning kaste et Blik paa de tilsvarende Forhold hos vore nordiske Broderfolk, vil man der finde aldeles lignende, ja endnu langt større Frafald fra Folkekirken til Dissenternes Sekter. I Norge have saaledes Katholikerne fra 1865 til 1900 haft en Fremgang fra 316 til 1969 (deraf i Kristiania 852), Methodisterne fra 987 til 10236 (mest i Byerne, ialt 6840) og Baptisterne fra 354 til 5674 (ligesom hos os mest paa Landet, 3300), hvortil endnu maa regnes 2900, der — som det hedder — hylde Retninger med methodistisk eller baptistisk Præg. Desuden staa ikke færre end 13279 udenfor Trossamfundene — næsten 4 Gange saa mange som herhjemme — og ialt over 40,000 udenfor den lutheranske Kirke. I Sverige har fra 1870 til 1900 Tilvæksten været for Katholikerne fra 573 til 2378, for Baptisterne fra 1918 til 3309 og for Methodisterne fra 58 til 7041. Der er derfor slet ingen Grund til at undres — end sige til at foruroliges — over, hvad der er foregaaet i Danmark i den sidste

Menneskealder med Hensyn til de mindre Trossamfunds Udbredelse paa Folkekirkens Bekostning.

Efter at vi nu have gennemgaaet de Trossamfund, hvis Tilhængeres Tal er vokset i de sidste 50 Aar, ville vi have at omtale de to, hvis Styrke er gaaet tilbage, nemlig de Reformerte og Jøderne. Det er netop de to ældste »fremmede« Trossamfund, hvorom dette gælder (begges Oprindelse er næsten samtidig herhjemme, nemlig fra Kristian den 5tes Tid) og oven i Købet de to, som i sin Tid vare de største her i Landet. De Reformerte tælle nu ialt 1112, 536 Mænd og 576 Kvinder; deraf bo 447 i København og paa Frederiksberg, 472 i Fredericia og desuden 79 spredte omkring i Købstæderne og 114 paa Landet. Ved Folketællingen 1840 opgaves i København kun 108, fordi man alene havde talt de fransk-reformerte, men medregnet de tysk-reformerte til Statskirken. Dog udtalte allerede Bergsøe 1844 i »Den danske Stats Statistik« (I. S. 493), at de tysk-reformerte maa anslaas til 300, medens han tilføjede, at de ved Aarhundredets Begyndelse havde været dobbelt saa mange, nemlig omtr. 600, og at der i samme Tidsrum havde fundet en lignende Nedgang Sted for de fransk-reformerte, der 1800 havde været omtr. 200. At Opgivelserne 1840 og ligeledes 1845 vare upaalidelige, siges ligefrem i Folketællingen 1850. Der opgaves nemlig 1840 for hele Landet kun 915, deraf 108 i København, 60 i Helsingør og 630 i Fredericia, samt 33 spredte i de andre Købstæder og 84 paa Landet. 1845 var Tallet vokset til 959, nemlig 179 i København, 45 i Helsingør og 660 i Fredericia, men kun 18 rundt om i Købstæderne og 63 paa Landet. Man kan vistnok trøstigt efter

Bergsøes Udsagn lægge 300 til, baade i Hovedsummerne og for København. Dette stemmer helt vel med, hvad der i Folketællingen 1850 opgaves, nemlig 1265 for hele Landet, 494 for København, 38 for Helsingør og 611 for Fredericia (Nedgangen her forklares let ved Byens Bombardement 1849), samt 57 spredte i Købstæderne og 65 paa Landet. 1855 var det samlede Tal vokset til 1482, og 1860 naaedes Højdemaalet 1761, nemlig 873 tysk- og 888 fransk-reformerte. Af disse sidste boede 169 i København og 699 i Fredericia; af de første 425 i København og 448 rundt om i Landet. Blandt de tysk-reformerte var Forholdet mellem de to Køn saa afvigende fra det almindelige, at der var 510 Mænd og kun 363 Kvinder, hvilket tyder paa, at en stor Del af Mændene i Tidernes Løb var indvandret. I de to fransk-reformerte Menigheder var Forholdet langt mere ligeligt, nemlig 433 Mænd og 443 Kvinder, hvad der vidner om, at Hovedmassen var indfødt.

Medens Tallet som sagt voksede ved hver Folketælling fra 1840 til 1860, har der siden været en stærk og stadig Nedgang. Allerede 1870 var Tallet sunket til 1492, 1880 var det 1363, 1890 1253 og endelig 1901 kun 1112. Med andre Ord, der har i Løbet af 41 Aar været en Aftagen af næsten 38 pCt., medens Landets samlede Folkemængde i samme Tidsrum voksede med 52 pCt. I København har Nedgangen været omtr. en Fjerdedel og i Fredericia en Tredjedel*); men blandt dem, der boede spredte i Landet, har den været saa stærk, over 56 pCt., at man fristes, ja næsten nødes

---

*) Dog var Fødsels-Overskuddet her i Tidsrummet 1834—83 300.
 Nationalekonomisk Tidsskrift. XXXXIII.

til at tro, at de paagældende Personer for en stor Del ikke have brudt sig om at betegne deres afvigende Trosbekendelse, maaske fordi de levede i blandede Ægteskaber og faktisk delte kirkeligt Liv med deres Ægtefæller. Ejendommeligt er det ogsaa, at af samtlige Reformerte her i Landet udgjorde Børnene under 15 Aar kun 23 pCt. og derimod Personerne over 60 Aar 16 pCt., medens Forholdet for Landets samlede Befolkning er henholdsvis 34 og 10 pCt. Den naturlige Tilgang er altsaa langt ringere end sædvanlig her i Landet, og Udsigten til yderligere Nedgang i Fremtiden derfor højst rimelig.

Vil man nu spørge, hvad der har medført denne stadige Aftagen, maa Svaret vistnok blive: fortrinsvis de blandede Ægteskaber. Disse spores tidlig, idetmindste i den fransk-reformerte Menighed i København, og de have sikkert gjort deres Indflydelse gældende. 1690 foreskrevs i et kongeligt Reskript, at alle Børn af saadanne Ægteskaber skulde indlemmes og opdrages i den lutherske Kirke; 1736 og paany 1772 indrømmedes det derimod Menigheden, at Forældrene i et saadant Ægteskab skulde have Frihed til at bestemme Børnernes Tro, og at hvis ingen Bestemmelse var tagen, skulde Sønnerne følge Faderen og Døttrene Moderen. Ved Loven af 1851 er den ovennævnte Frihed blevet Regelen, og man tør sikkert gaa ud fra, at det større, det almindelige Kirkesamfund i Almindelighed vil virke mere dragende end det mindre, det afvigende, med andre Ord, at det store Flertal af Børn, som fødes i blandede Ægteskaber, vil gaa over til Folkekirken, hvad enten det er Fader eller Moder, som hører til denne. Og her kommer endnu det til, at de reformerte

Menigheder bruge et fremmed Sprog ved deres Gudstjeneste. Alt som Landets Sprog er blevet Modersmaal for den oprindelig indvandrede Menighed, vil det let hænde, at Medlemmer af denne kun ufuldkomment forstaa den fremmede Prædiken, og da vil det ligge nær for dem at vende sig til Folkekirkens Gudstjeneste, der falder dem mere hjemlig, især da Ulighederne i Kirkelæren for Lægfolk nærmest ville tage sig ud som theologiske Spidsfindigheder. Hvad her er sagt, stemmer helt vel med, hvad den reformerte Præst Ludwig fortæller om Menigheden i Fredericia.*) Ligesom det tyske Sprog i den første Snes Aar af det 19. Aarh. havde fortrængt det franske som Hjemmesprog hos denne fransk-reformerte (men fra Brandenburg hertil indvandrede) Menighed, og derfor ogsaa 1821 afløste det som Kirkesprog, saaledes havde det danske Sprog efter Krigen 1848—50 udbredt sig mere og mere som almindeligt Talesprog blandt dens Medlemmer, saa at der var mange, som kun ufuldkomment forstod den tyske Gudstjeneste.***) Derfor fremkom i Midten af 60'erne fra et Mindretal Ønsket om at faa dansk Kirkesprog, nærmest af Hensyn til de indgiftede lutherske Hustruer, ligesom der allerede fortrinsvis brugtes dansk Undervisningssprog i Menighedens Skole. Forslaget blev dengang forkastet; men senere har det hævnnet sig, at man saaledes lagde mere Vægt paa at forblive en tysk end en reformert Menighed, idet en stor Del af dens Medlemmer i Aarenes Løb har vendt den Ryggen. Præsten fortæller ogsaa, at i Aarene 1870—85

*) J. Ludwig. Die reformirte Gemeinde in Fredericia. 1886.

**) »Børnene komme saaledes i Skolen uden at forstaa eet tysk Ord.«

gik 62 Personer som Følge af blandede Ægteskaber fra den reformerte Menighed over til den lutherske Kirke, medens kun 27 gik den modsatte Vej.

Hvor ødelæggende det fremmede Præg har virket paa disse Menigheders Sammenhold — medens omvendt Brugen af Modersmaalet har været Betingelsen baade for Katholikernes og for de protestantiske Sektors Fremgang — viser sig bedst derved, at det i København især er gaaet ud over den franske Menighed. Den talte 1860 169 Medlemmer, men nu skal den efter en fuld god Kilde knap tælle 70, hvoriblandt endda adskillige Udlændinge med kortvarigt Ophold her i Landet. Den har saaledes i de sidste 45 Aar tabt 60 pCt. af sin tidligere Styrke. Gennemgaar man Cléments Bog*) om Menighedens tidligere Forhold, vil man finde ikke faa Navne paa Slægter, som forhen hørte til den, men som for længe siden ere smeltede sammen med det danske Folk og dets Folkekirke. Dette gælder saaledes om Dalgas, Mourier og Tutein.

Noget lignende kan iagttages ved Petri tyske lutheranske Menighed. Sammenligner man Listen over dens Medlemmer fra 1855 med nyere Lister (fra 1894 og 1897), vil man ikke alene se Tallet svundet ind til næsten en Fjerdedel, fra 974**) til henholdsvis 225 og 262 — hvad kun tildels lader sig forklare ved de mange holstenske Embedsmænds Udskillelse og ved en anden Plan for Medlemmernes Optagelse paa Listen — men man vil ogsaa i den ældste Liste finde Navne paa mange Mænd, hvis Sønner endnu leve i Køben-

*) D. L. Clément. Notice sur l'église réformée française de Copenhague 1870.

**) 1863 var Tallet endog steget til 1127.

havn, men staa uden Forbindelse med den tyske Menighed. Som Eksempler skal her kun nævnes Præsten Blaumüller, Sangeren Bielefeldt, Mekanikus Eichhoff, Skolebestyrer Schneekloth, Forfatteren Weitemeyer; men Rækken kan med Lethed stærkt forøges. Menigheden er saaledes ikke længer — hvad jo ogsaa i og for sig var unaturligt — en fast tysk Koloni i Danmarks Hovedstad, men nærmest et Samlingssted for en flydende Befolkning af nye Indvandrede. Naar det næste Slægtled er blevet tilbørlig dansknationaliseret, er der Grund til at vente, at det frigør sig fra Forbindelsen, ligesom saa mange af de tidligere Slægtled have gjort. Et Tegn paa, at en saadan Overgang vil finde Sted, kan man hente fra Menighedens Skolevæsen. Medens dens Pigeskole 1863 talte 231 og 1873 endog 312 Børn, var Tallet 1903 sunket til 119; Drengeskolernes Børnetal var vel i samme Tid ikke gaaet saa langt ned, rimeligvis fordi Forældrene af rent praktiske Grunde have lagt Vægt paa, at deres Sønner fik fuld Færdighed i Tysk; men det er dog fra 396 i 1873 gaaet ned til 237.*) Samtidig kan man iagttage, at medens der 1883 og endnu mere 1863 var langt flere Undervisningstimer i Tysk end i Dansk, især i Drengeskolerne, var der 1903 i alle tre Skoler næsten lige mange i begge Sprog. Det er ogsaa værdt at mindes, at der midt i 60'erne fremkom Forslag om at ansætte en dansk Hjælpepræst ved Siden af den tyske Hovedpræst og saaledes indføre blandet Kirkesprog, og at der nogle Aar senere var stærke Brydninger mellem et indfødt, udpræget dansk Parti i Menigheden

*) Skolerne ere vel fortrinsvis, men ikke udelukkende besøgte af Menighedens Børn.

og det indvandrede Flertal.*) Maaske er det Efter-
virkningerne heraf, der har medført de senere talrige
Udtrædelser.

Som sidste Led i denne Undersøgelse ville Jøderne
være at omtale. Deres Aftagen siden 1890 har været
langt større, end man efter de forrige Tællinger havde
Grund til at vente. I en tidligere Aargang af dette
Tidsskrift (1893 S. 410) have vi gennemgaaet Folke-
tællingerne fra 1834 til 1890 for Jødernes Vedkommende
og paavist, hvorledes de, som 1834 udgjorde 4064,
d. v. s. 3 p. m. af den daværende Folkemængde, og som
1870 naaede Højdemaalet, 4290, i Aaret 1890 ikke talte
synderlig flere end 60 Aar tidligere, nemlig 4080, d. v. s.
1,9 p. m., og hvorledes de mere og mere samledes i
Hovedstaden, medens den i Købstæderne spredte Be-
folkning stadig var stærkt aftagen, saa at der 1890
kun i nogle faa Byer fandtes mindre Grupper af Jøder,
i mange endda kun enkelte Personer, og at der kun i
en eneste By, nemlig Randers, endnu kunde siges at
være en virkelig Menighed.

Disse Kendsgerninger ere ved den sidste Folke-
tælling blevne stadfæstede, ja endog forstærkede. Der
fandtes nemlig 1901 i hele Landet kun 3476 Jøder
(1633 Mænd, 1843 Kvinder), altsaa i 11 Aar en Aftagen
med 600 eller 14,3 pCt., og deres Tal var i Forhold
til den hele Folkemængde kun 1,4 p. m., altsaa knap
Halvdelen af, hvad det var 1834. Deraf levede i Kø-
benhavn med Frederiksberg 3065 — medtages end-
videre Gentofte-Ordrup, 3131 — altsaa ni Tiendele i

---

*) Ældstevalget i St. Petri Menighed i København. 1871. H. W.
Boldt. Nachrichten zur Geschichte der deutsch.-evang.-luthe-
rischen St. Petri Kirche. 1875.

Hovedstaden. Men medens Jøderne 1834 udgjorde over 2 pCt. af dennes Befolkning, var Forholdstallet 1901 paa Grund af Stadens vældige Udvidelse sunket til 0,61 pCt., altsaa til knap en Tredjedel af den tidligere Brøk. Endvidere boede i Købstæderne 245 — kun halvt saa mange som 1890 — deraf 87 paa Øerne og 158 i Nørre-Jylland; endelig 100 spredte paa Landet, henholdsvis 74 og 26, men deraf ikke færre end 33 i Hovedstadens nære Omegn. Af Købstæderne staar Randers stadig højest, dog kun med 58 eller under Halvdelen af Tallet 1890 (164), og derefter kommer Odense med 20, medens ingen anden By naar saa højt op. Selv i Byer, som i gamle Dage talte en ikke ringe Mængde Jøder i deres Midte, saasom Helsingør, Slagelse, Faaborg, Aalborg, Horsens og Fredericia, ere de nu helt eller næsten forsvundne.

Grunden hertil er vel nok fortrinsvis Overflytning til København; men medvirkende have dog ogsaa de Aarsager været, som have medført Jødernes stærke Aftagen i Landet som Helhed. Denne skyldes først og fremmest de blandede Ægteskaber. Disse ere overordentlig talrige, ja det paastaas, at der næppe længer er nogen jødisk Familje i København, som ikke tæller mindst et Medlem i en saadan Forbindelse. Nøjagtig kan Tallet ikke opgives; men 1881—90 fandt 89 borgerlige Ægteforeninger Sted i København og 1891—1900 yderligere 102, hvortil endda maa føjes de blandede Ægteskaber, som have faaet kirkelig Vielse. I de samme 20 Aar foretoges ialt 284 jødiske Vielser, med andre Ord, over en Fjerdedel af alle de Jøder, som giftede sig i København i dette Tidsrum, indtraadte i blandet Ægteskab. Og det gælder sikkert som

almindelig Regel, at Børnene af disse Ægteskaber blive døbt eller dog gaa tabt for den jødiske Menighed. Desuden foregaar af og til ligefrem Overgang fra Jødedom til Kristendom*) eller Daab af jødiske Børn, uden at Forældrene følge med; stundom hænder det vel ogsaa, at Jøder gennem blandede Ægteskaber føres helt udenfor de bestaaende Trossamfund.

Den anden Hovedgrund til Jødernes Aftagen er de sjældnere Fødsler. Alt som Jøderne have arbejdet sig op til Velstand, ere de komne ind under den almindelige statistiske Lov, at de velhavende Klasser have færre Børn end de fattigere, og der er nu ikke længer noget jødisk Proletariat, som ved sin større Børnerigdom kan bøde derpaa. Ved at gennemgaa de aarlige Beretninger fra den jødiske Menighed vil man iagttage den meget foruroligende Kendsgerning, at medens der i de to Femaar 1876—80 og 1881—85 var et lille Overskud af Fødsler over Dødsfald, nemlig henholdsvis 15 og 4, var der i de følgende 15 Aar et overmaade stort Overskud af Dødsfald:

1886—90	Fødsler 264,	Dødsfald 316
1891—95	— 228,	— 367
1895—1900	— 225,	— 347

tilsammen 717 Fødsler imod 1030 Dødsfald, altsaa i alle de 25 Aar et Overskud af Dødsfald af 294. I nær Sammenhæng hermed staar det ogsaa, hvad man kan læse ud af Folketællingen. Der var 1901 i København kun 519 jødiske Børn under 15 Aar, d. v. s. 18 pCt., men 474 Personer over 60 Aar eller 17 pCt.; det første Tal er langt under, det andet langt over det almindelige

*) Kristnes Overgang til Jødedommen hører derimod til de store Sjældenheder.

Forhold mellem Aldersklasserne. Blandt Jøderne udenfor København er Forholdet endnu ugunstigere, nemlig paa Øerne 84 Børn og 77 gamle Folk, i Nørrejylland endda 18 og 46. Dette varsler sikkert om yderligere Nedgang i Fremtiden.

Fremdeles paastaas det, at ligesom Jøder fra Pro-
vinsbyerne i Mængde flytte til København, fordi der
her findes større Tumbleplads for deres Virksomhed,
foregaar af lignende Grund adskillig Udvandring til
Udlandet. Vistnok finder ogsaa nogen Indvandring
Sted fra Tyskland og Rusland, men den er ikke stærk
nok til at fylde Hullerne. Naar saaledes alle ydre
Forhold virke i samme Retning overfor et i Forvejen
lidet talrigt Samfund, er det intet Under, at stærk
Nedgang har fundet Sted — og vistnok ligeledes vil
finde Sted i Fremtiden. Saafremt Jøderne siden 1834
havde haft samme Tilvækst som det øvrige danske
Folk, vilde deres Tal nu have været omtr. 8100; de
4600, som fattes i dette Tal, maa altsaa for største
Delen regnes at være gaaet tabt i Folkets hele Masse.
Man kan jo ogsaa — ligesom ved den fransk-reformerte
og Petri tyske Menighed — uden Vanskelighed opstille
en Række jødiske Navne paa Slægter, som for lange
Tider siden have skilt sig fra det jødiske Trossamfund,
t. Eks. Abrahams, David, Hecksher, Unna. Den milde
og retfærdige Behandling, som Danmark siden 1814
har ladet sine Jøder blive til Del, har i Virkeligheden
været mere ødelæggende for det jødiske Samfund, end
nogen nok saa bitter og voldsom »Antisemitisme«, som
tysk Fordom vilde være i Stand til at udtænke.